

ALASKA ȘI COMUNITĂȚILE DE STAROVERI. ASPECTE CULTURALE

Axinia Crasovschi

Scurt istoric

Primul contact al lumii civilizate cu teritoriul Alaskăi a avut loc la începutul secolului al XVIII-lea prin exploratorul danez Vitus Behring, aflat atunci în serviciul împăratului rus, Petru cel Mare. Acesta a fost momentul când Rusia începe să-și aroge drepturile asupra teritoriului și să dezvolte comerțul cu blănuri. În 1867, secretarul de stat al SUA, William H. Seward, speculând faptul că Rusia împăratului Alexandru al II-lea se afla în datorii, cumpără Alaska cu un preț de 7.2 milioane de dolari (aproape 2 cenți pe un acru de pământ). La vremea respectivă, populația americană nu a realizat însemnătatea acestei tranzacții, numind faptul o „nebunie a lui Seward”. Pe la 1888, pe brațul Turnagain a fost descoperit aurul, ceea ce a declanșat venirea unui mare val de americani dornici de îmbogățire. În 1912, Alaska devine Teritoriu al Statelor Unite, dar abia în 1959 va adera la Uniune, fiind cel de-al 49-lea stat. Descoperirea în 1957 a petrolului în Peninsula Kenai deschide drumul aerului pe la Pol, legând Europa de Orient prin Anchorage, cea mai importantă așezare urbană din zonă.

Rușii staroveri (credincioșii ortodocși de rit vechi) – obiectul cercetării noastre¹ - s-au stabilit în Alaska în 1967, după un lung periplu prin

¹ Cercetarea s-a desfășurat în cadrul programului Fulbright, la Universitatea din Oregon, Eugene, în 2002-2003. Călătoria de studiu pe teren în Alaska a avut loc în aprilie 2003,

lume și o ultimă ședere în statul american Oregon. Ei s-au stabilit în Peninsula Kenai în apropierea portului maritim Homer, unde au cumpărat la început trei loturi de pământ, înființând localitatea Nikolaevsk, care s-a dezvoltat rapid într-un timp relativ scurt. În fapt, staroverii s-au stabilit exact în locurile unde, la jumătatea secolului al XVIII-lea, au fost așezări rusești întemeiate de marinarii și comercianții ruși veniți cu vasele prin Oceanul Pacific de la Ohotsk și Kamceatka. Denumirea de Nikolaevsk dată localității amintește de anul 1791 când la gurile râului Kenai din peninsula cu același nume a fost construită și a funcționat destul de multă vreme reduta Nikolaevsk.

Această primă așezare a staroverilor în Alaska se voia să fie și ultimul punct de refugiu în dorința lor de a-și păstra specificul, identitatea națională și religioasă, modul de viață și convingerile.

În SUA, ei au început să sosească imediat după 1960. Cel mai mare grup a venit în Oregon din America de Sud, în special, din Brazilia, după ce timp de aproximativ 30 de ani au trăit în două regiuni diferite din China: împrejurimile orașului Harbin, mai ales, în partea de nord-vest a Manciuriei (aflată, la un moment dat, sub stăpânire niponă) și provincia Sin Tsian. Generația vârstnică mai ține minte începutul acestui periplu declanșat în anii 1920, când, părinți, bunici și copii fugeau de colectivizarea impusă de bolșevici în zonele Uralului, Kazahstanului, Kirghiziei și Siberiei, unde staroverii aveau gospodării bine încheigate și prospere și duceau o viață tihnită, pusă sub semnul lui Dumnezeu. Venirea Armatei Sovietice și proclamarea Republicii Populare Chineze în 1949, o dată cu instaurarea comunismului, i-au determinat pe staroveri să-și părăsească gospodăriile și să ia din nou drumul bejeniei, cele două grupuri întâlnindu-se în Hong-Kong. Cu ajutorul Crucii Roșii Internaționale, ei și-au urmat drumul: o parte în țările Americii Latine, altă parte, în Australia și Noua Zeelandă. Sărăcia și condițiile climaterice neprielnice agriculturii din Brazilia și Argentina i-au determinat pe mulți dintre ei să caute alte locuri pentru așezare. Astfel, au ajuns să defrișeze pădurile din Vestul Sălbatic american, stabilindu-se în Woodburn și în împrejurimi, în statul Oregon, unde au început să se ocupe de ferme agricole, crescând brazi și mure. La puțin timp, li s-a alăturat un

cuprinzând perioada de dinainte și de după Paște, prilej cu care am observat pregătirile pentru sărbătoare și sărbătoarea în sine.

nou grup de staroveri – cazacii nekrasoviți sosiți în 1963 în SUA (mai întâi, în New Jersey), fiind aduși din Turcia cu un avion trimis special de senatorul Robert Kennedy la intervența Fundației „L.N. Tolstoi” din New York. Aceștia din urmă au părăsit Rusia încă la începutul secolului al XVIII-lea, imediat după înfrângerea răscoalei atamanului Kondrat Bulavin (1807-1808), urmându-l în zona Kubanului pe atamanul Ignat Nekrasov. După moartea acestuia, ei s-au despărțit în două grupuri, refugiindu-se din calea prigoanei țariste în Imperiul Otoman: unii s-au așezat pe malurile lacului Mainoz, după ce au trecut prin Delta Dunării din Dobrogea, alții, luând drumul Asiei, s-au oprit pe malurile lacului Enoz. Presiunea religiei musulmane i-a determinat să părăsească locurile imediat după 1960, mare parte dintre ei întorcându-se în Rusia, în zona Kubanului.

În SUA, membrii grupului care au locuit în China în zona Harbinului, unde bărbații s-au ocupat cu vânătoria, au primit numele de *harbintsy* sau *makaki*, cei din provincia Sin-Tsian și din Turcia, a căror ocupație principală a fost pescuitul, au devenit cunoscuți sub denumirea de *sintsianty* sau *peștii*, respectiv *turceane* sau *curcanii*. Aceste porecle și le-au dat singuri, cu scopul de a se individualiza.

Confruntarea cu noua civilizație

În toți anii pribegiei, cele trei grupuri au reușit să-și păstreze tradițiile și obiceiurile specifice, neamestecându-se cu popoarele în mijlocul cărora trăiau. Fiind comunități cu o cultură tradițională și religioasă pronunțată, ele au rezistat până în zilele noastre, când se poate observa un proces destul de rapid de schimbare la tinerele generații. Contrastul dintre cultura americană și cea a staroverilor este foarte puternic, iar acest fapt îi face pe tineri să înceapă să renunțe în cele mai multe cazuri la valorile tradiționale. Acesta a constituit motivul principal al îngrijorării vârstnicilor, care au simțit pericolul la adresa integrității comunității și au demarat demersurile pentru o nouă migrație, de data aceasta, în locurile izolate din Alaska.

Pe străzi, în parcuri, în magazine și instituții staroverii se deosebesc imediat, în primul rând, datorită îmbrăcăminții, care este tipică Rusiei medievale. Deși este un factor extern, schimbarea stilului de îmbrăcăminte

arată gradul de respectare a tradițiilor. Primul pas în sensul acesta s-a făcut la nivelul celor trei grupuri de staroveri. De pildă, femeile celor două grupuri din China obișnuiau să poarte sarafanele și șorțurile tradiționale (*fartuki*), iar cele din Turcia – așa-numitele *talehki*, niște rochii foarte practice. În prezent, toate femeile preferă *talehki* pentru zilele obișnuite, păstrând sarafanele pentru sărbători, și doar bătrânele mai poartă *fartuki*. Dacă înainte materialul din care își confecționau rochiile era înflorat, tendința de acum este pentru culori uni, adaptate semnificației zilei: în zilele obișnuite sunt preferate culorile estompate sau chiar închise, iar în zilele de sărbătoare – cele deschise, vii. Femeile măritate poartă părul strâns într-o bonetă (*šašmura*) asortată la culoarea rochiei.

Bărbații poartă cămășile lungi rusești (*rubășki*) cu gulerul brodat, încinși la mijloc cu brâu (*pojas*), lăsate peste pantalonii de blugi.

Fiind o comunitate conservatoare, integrarea tuturor aspectelor vieții în societatea americană se face pe baza dogmelor religioase.

Procesul educativ la staroveri se reduce la studiul cărților sfinte și al celor cu conținut religios. Principiul ascultării și disciplinei caracteristic sistemului tradițional de educație din mediul starover a intrat în contradicție cu principiul modern al individualismului și al autoexprimării personalității, bazat pe dialog și discuții în contradictoriu, specific școlii contemporane americane. La începutul imigrației staroverilor în Oregon, școala a organizat o programă bilingvă pentru clasele primare, pentru a face mai ușoară trecerea de la limba rusă la cea engleză. Prima reacție a părinților staroveri față de școala americană a fost pozitivă. Ei înțelegeau necesitatea educației în acest sistem. Observând însă comportamentul ulterior al copiilor, cărora li se dezvolta spiritul de inițiativă, de autoexprimare și creativitate, ei au ajuns la concluzia că schimbarea s-a produs în rău și nu în bine, așa cum sperau. Drept urmare, pentru a-și păstra copiii în comunitatea religioasă, după primele 6-7 clase ei le întrerupeau educația instituționalizată. Copiii erau mulțumiți cu nivelul de cunoștințe obținut, care le era suficient pentru a se descurca. Ei chiar doreau să lucreze alături de părinți pentru a câștiga bani și deci independență. Tot din aceste considerente și căsătoriile erau foarte timpurii: fetele se măritau la 13-14 ani, băieții – pe la 16-17 ani. Cu timpul, această mentalitate a început să se schimbe, tineretul dorind să-și facă

o carieră profesională și să poată avea acces la locuri de muncă mai bine plătite și calificate.

Însușirea tehnicii nu mai este o problemă pentru tineret. Totuși staroverii consideră că tehnica influențează în mod negativ modul lor de viață. Televizorul, radioul, muzica modernă aduc un nou tip de cultură, care împiedică respectarea stilului tradițional de viață bazat pe rugăciune în fața icoanelor de acasă, pe respectarea posturilor în timpul cărora sunt interzise distracțiile.

Staroverii din Nikolaevsk, văzându-se din nou amenințați de tentațiile culturii americane care și-a făcut simțită prezența și influența destul de repede de la așezarea lor pe acest meleag, au căutat să se mute în locuri și mai izolate. Ei au mai înființat câteva localități în pădurile din peninsula Kenai, situate pe marginea oceanului. Multă vreme nu au fost de acord cu propunerea autorităților americane de a face șosele. La școala din Voznesenka, dotată cu calculatoare și tot necesarul didactic și educativ modern, au început să vină și copiii americanilor, iar acest fapt nu rămâne fără urmări. Motivele americanilor de a-și da copiii la școlile unde învață staroverii se bazează pe admirația lor față de disciplina și respectul pentru cei mai mari, pentru muncă și pentru valorile morale existente încă în mediul starover. Staroverii însă observă cu îngrijorare schimbarea din comportamentul copiilor lor și acceptă cu greu ideea vecinătății imediate cu americanii.

Localitatea Kaceamak-selo și acum este greu accesibilă, acolo putându-se ajunge doar pe apă sau pe un drum abrupt căruia îi fac față doar automobilele de teren. Cu toate acestea, la școala din sat vin să predea tot dascăli americani, care, deocamdată, țin cont de cerințele comunității staroverice locale. Astfel, femeile nu au voie să vină în pantaloni, ci în fuste sau rochii lungi. Încercarea directorului școlii de a aduce calculatoare s-a lovit de refuzul categoric al părinților. Educația instituționalizată începe să-și arate efectele și în această localitate izolată. Tinerii reușesc să scape de sub vigilența părinților și își impun cu încetul voința, care, de cele mai multe ori, nu coincide cu cea a vârstnicilor. Tinerele apelează din ce în ce mai des la serviciile asistenței medicale acordate la nașterea copiilor lor.

Noile generații de staroveri se confruntă în prezent cu aspecte contradictorii: pe de o parte, conservatorismul părinților lor, iubitori ai

vechilor tradiții și valori și, pe de altă parte, dorința de a accede la valorile moderne oferite de civilizația americană. Îmbinarea vechiului cu noul este o cale de compromis pe care o adoptă majoritatea staroverilor din Alaska în zilele noastre. Chiar și staroverii cei mai izolați – este vorba de cele zece familii care s-au așezat recent pe insula Kodiak, în locul numit Afogniak – și-au asigurat toate utilitățile moderne necesare unui trai civilizat. Deși nu au televizoarele cuplate la cablurile de televiziune, ei le folosesc pentru vizionarea casetelor video cu conținut educativ pentru copiii lor. Pentru aceștia, ei asigură educația religioasă și apelează la învățământul american la distanță, singurul care-i satisface deocamdată.

Cu toate acestea, lupta pentru păstrarea identității religioase, pentru protejarea tineretului de tentațiile lumii moderne este din ce în ce mai dificilă, iar semnele venirii Antihristului pe pământ sunt tot mai evidente. Credințele păstrate de secole privind apropierea sfârșitului lumii par să se adeverească și doar străduința individuală și izolarea de lume mai pot ajuta la mântuire.

BIBLIOGRAFIE

Evstafiev, Mihail, *Staroobradcy Alaski*, „Staroobradec”, Nijni-Novgorod, noiembrie, 2003

Tradicionnaja duhovnaja i materialnaja kul'tura russkih staroobradčeskih poselenij v stranah Evropy, Azii i Ameriki, volum de comunicări științifice sub red. lui N.N. Pokrovski și Richard Morris, Novosibirsk, 1992

ТЕЗИСЫ

Настоящая работа описывает вкратце исторический и географический путь староверов, оказавшихся волею судьбы с 1967 г. в американском штате Аляска, где основали несколько поселений. Будучи консервативной общиной, интегрирование в американское общество происходит *через и на основе* религиозных догм. Элементы технической цивилизации хотя и входят в их жизнь, применяются с осторожностью, усваиваются и употребляются лишь те, которые считаются неопасны для духовной и моральной жизни. Но сколько бы они не опасались влияния американской культуры и не пытались бы уберечь молодежь от соблазнов современного мира ясно, что борьба становится все сложнее и знаки пришествия Антихриста – все явнее. Вера в близость конца мира оказывается оправданной и только личное старание и уход в глухие места может спасти.